

УДК 378.046-021.68:373.5.091.26

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-6\(207\)-12-16](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-6(207)-12-16)

Бабко Тетяна

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-1066-7290>

ПІДГОТОВКА КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

- A** Презентовано досвід реалізації освітнього модуля «Система оцінювальної діяльності як напрям реалізації освітньої програми» тренінгової програми «Нова українська школа у базовій загальній середній освіті: управлінський супровід», розроблену представниками кафедри менеджменту освіти та психології Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти для керівників та заступників директорів закладів загальної середньої освіти.

Описано зміст теоретичної та практичної підготовки директорів закладів загальної середньої освіти та їхніх заступників до вибудовування системи оцінювальної діяльності в умовах запровадження Державного стандарту в адапційному циклі базової середньої освіти.

Представлений досвід може бути корисним для тренерів регіональних закладів післядипломної педагогічної освіти та центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

Ключові слова: Нова українська школа (НУШ); система оцінювальної діяльності закладу освіти; формувальне оцінювання

- S** **Babko Tetyana. Training of heads of general second education institutions to build a system of activities' assessment in a New Ukrainian school.**

The article presents the experience of implementing the educational module «The system of activities' assessment as a direction of the implementation of the educational program» of the training program «New Ukrainian school in basic general second education: management support», developed by representatives of the Department of Educational Management and Psychology of Zaporizhzhia Institute of Postgraduate Pedagogical Education and Psychology for heads and deputies directors of general second education institutions.

The content of the theoretical and practical training for heads of educational institutions to build a system of activities' assessment in the conditions of the introduction of the State Standard in the adaptation cycle of general second education is described.

The specifics of the training of managers to create methodological conditions for the awareness of the representatives of the pedagogical staff of general education of changes in the approaches to the assessment of educational achievements and the results of the educational activities of pupils on the basis of the competence approach and from the standpoint of partnership pedagogy have been revealed.

The experience of working with the algorithm of purposeful management work regarding the creation of certain organizational conditions for the systematization of intra-school features of activities' assessment is offered.

Singularities of methodical preparation of heads for systematic planning of analytical, methodical and informational work in the pedagogical team are presented.

The presented experience of implementing a specific module of the training program can be useful for trainers of regional institutions of postgraduate pedagogical education and professional development centers of pedagogical staff who cooperate with heads of general second education institutions at the stage of introducing the State Standard in the adaptation cycle of general second education.

Key words: New Ukrainian School (NUS); the system of activities' assessment of the educational institution; formative assessment

Бабко Тетяна Миколаївна, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри менеджменту освіти та психології, КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти та психології» Запорізької обласної ради, Україна

Babko Tetyana, associate professor of the Department of Management of Education and Psychology, Ph.D., Municipal institution «Zaporizhzhia Institute of Postgraduate Pedagogical Education and Psychology» of the Zaporizhzhia Regional Council, Ukraine

E-mail: tet_babko@ukr.net

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Розбудова Нової української школи, яка з вересня 2022 року масово розпочалася вже у базовій середній освіті, передбачає помітні зміни всієї сукупності взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Це суттєво впливає на створення нових умов навчання. Оцінювання освітніх досягнень учнів є невід'ємним складником освітнього процесу. Тому концепція модернізації вітчизняної освіти є неможливою без перегляду та реалізації принципово нових підходів до системи оцінювальної діяльності.

Із позицій компетентнісної методології та педагогіки партнерства оцінювання освітніх досягнень здобувачів освіти все більш стає полісуб'єктивним, передбачає активне залучення й тісну взаємодію всіх учасників освітнього процесу (вчителів, учнів і батьків). Усвідомлення керівниками закладів освіти необхідності системних змін на всіх освітніх рівнях, і в системі оцінювальної діяльності зокрема, є досить актуальним саме зараз, на початковому етапі запровадження Державного стандарту базової середньої освіти.

З огляду на це досить важливим напрямом післядипломної педагогічної освіти має стати підготовка представників управлінської команди до забезпечення наступності у запровадженні набутого в початковій школі досвіду змін та оновлення внутрішньошкільних підходів до оцінювальної діяльності в адаптаційному циклі базової середньої освіти.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Ідеологія перетворень в освіті, закладена в Концепції НУШ (2016), унормована законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та розкрита у текстах Державних стандартів початкової та базової освіти, визначає провідні напрями реформування, одним із яких є вдосконалення системи оцінювальної діяльності.

Підготовка керівних кадрів закладів загальної середньої освіти до впровадження Концепції НУШ стала предметом наукових пошуків багатьох українських учених і практиків. Зокрема, розвитку професійних компетентностей керівника Нової української школи, дослідженню теоретичних основ і механізмів управління закладом освіти в умовах НУШ присвячені наукові праці О. Боднар, Г. Єльнікової, Л. Калініної, Н. Заєць, Н. Клокар, А. Кондратьєвої, В. Крижка, В. Маслової, С. Немченка, О. Отич, В. Радула, В. Сидоренко, Т. Сорочан, Г. Тимошко, А. Уварової та ін. Дослідники Н. Клокар, Г. Науменко, Л. Гулько, А. Сеїтосманов, О. Фасоля розглядають механізми забезпечення автономії сучасного закладу освіти.

У наукових дослідженнях В. Олійника, М. Кириченка, О. Отич, Т. Сорочан, Н. Клокар, М. Романенка підкреслено важливу роль у теоретичній і практичній підготовці керівників закладів загальної середньої освіти до впровадження та реалізації Концепції НУШ саме в умовах післядипломної педагогічної освіти.

У роботах О. Овчарук, О. Онопрієнко, К. Пономарьової, Н. Пархоменко, Ю. Найди, А. Цимбалару, Р. Шияна активно розглядаються теоретичні положення та технології реалізації системи оцінювальної діяльності на засадах компетентнісного підходу.

У сучасній педагогічній розвідках Н. Богданець-Білокаленко, Л. Кабан, Т. Ключевої, О. Локшиної, О. Фідкевич, О. Щербак визначено методологічні й практичні засади процесу запровадження формувального оцінювання.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Реалізація принципу автономії закладу освіти під час оновлення системи оцінювальної діяльності НУШ надає багато організаційних і змістових можливостей, але в той же час обумовлює виникнення низки управлінських протиріч і сумнівів щодо того, як ефективно скористатися цією свободою. Кожний заклад освітньої діяльності має право сформулювати власну систему оцінювання процесу здобуття навчальних досягнень здобувачами освіти та організувати його раціонально, з урахуванням власних стратегічних цілей і реальних умов існування.

Однак задля усвідомленого використання названих можливостей, ефективного оновлення системи оцінювальної діяльності та якісного забезпечення наступності між початковою й базовою освітою актуальним залишається питання підготовки директорів закладів загальної середньої освіти та їхніх заступників до реалізації цього напряму реформування НУШ.

Мета статті: висвітлити провідні аспекти післядипломної теоретичної та практичної підготовки керівників закладів освіти до вибудовування системи оцінювальної діяльності в умовах запровадження Державного стандарту в адаптаційному циклі базової середньої освіти.

Викладення основного матеріалу. Згідно із сучасними освітніми вимогами Концепції «Нова українська школа» та базових нормативних документів [2; 3; 4] сучасна внутрішньошкільна система оцінювальної діяльності має вибудовуватися із урахуванням низки методологічних принципів:

1. Вимоги до оцінювання результатів визначаються з позицій компетентнісного підходу до навчання і визначені у тексті Державного стандарту базової середньої освіти.

2. Відповідно до принципу академічної автономії, педагогічний колектив має право на унормування колективного рішення щодо особливостей оцінювальної діяльності у своєму закладі освіти.

3. Наявність відкритої, прозорої й зрозумілої для здобувачів освіти системи оцінювання їхніх навчальних досягнень.

4. Принцип обов'язковості поєднання формувального та поточного (бального чи рівневого) оцінювання.

5. Спрямованість системи оцінювання на формування у здобувачів освіти відповідальності за результати свого навчання, здатності до самооцінювання.

б. Дотримання права кожного учня та учениці на справедливе та об'єктивне оцінювання.

Ураховуючи перераховане вище, виникає низка управлінських завдань, реалізація яких сприятиме вдосконаленню системи оцінювальної діяльності відповідно до сучасних державних вимог і провідних положень нового Державного стандарту базової середньої освіти.

До їх переліку можна віднести:

- створення методичних умов для усвідомлення представниками педагогічного колективу базової освіти змін у підходах до оцінювання навчальних досягнень і результатів освітньої діяльності учнів на засадах компетентнісного підходу та з позицій педагогіки партнерства;

- вибудовування власних внутрішньошкільних особливостей системи оцінювальної діяльності, систематизація їх та опис у тексті освітньої програми;

- планування аналітичної, методичної та інформаційної роботи в педагогічному колективі, що сприятиме ефективнішій реалізації внутрішньошкільної системи оцінювальної діяльності.

Із метою методичної підготовки представників управлінської команди Запорізької області до реалізації зазначених управлінських завдань автором даної статті було розроблено окремий освітній модуль «Система оцінювальної діяльності як напрям реалізації освітньої програми» у загальній тренінговій програмі «Нова українська школа у базовій загальній середній освіті: управлінський супровід» (II частина), упорядкованій представниками кафедри менеджменту освіти та психології Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Зупинимось докладніше на описі особливостей теоретичної та практичної підготовки керівників закладів освіти до реалізації зазначених вище управлінських завдань.

По-перше, говорячи про підготовку керівників до «створення методичних умов для усвідомлення представниками педагогічного колективу базової освіти змін у підходах до оцінювання навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу та з позицій педагогіки партнерства» варто наголосити, що система оцінювання в НУШ спрямовується на докладнішу конкретизацію навчальних досягнень учнів і включає не лише підсумкову, контрольну-оцінювальну діяльність учителя (виставлення поточної, семестрової та річної оцінки), а й активне запровадження формувального оцінювання («оцінювання для навчання»).

Запровадження формувального оцінювання у базовій загальній освіті унормовано в статті 17 Закону України «Про повну загальну середню освіту» [4]. На сьогодні вироблено державні вимоги та затверджено методичні рекомендації щодо здійснення у закладах загальної середньої освіти оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів [2] та 5–6 класів [3], які здобувають освіту відповідно до нових Державних стандартів початкової та базової середньої освіти.

Розкриваючи управлінцям основні сучасні державні підходи до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в умовах реформування освітньої галузі, варто орієнтуватися на наступні освітні завдання:

- проаналізувати основні нормативно-правові документи, в яких висвітлено вимоги/правила до організації системи оцінювання у закладах загальної середньої освіти України;

- пропрацювати зміни у підходах до оцінювання навчальних досягнень і результатів освітньої діяльності учнів на засадах компетентнісного підходу та з позицій педагогіки партнерства;

- зупинитися на практичному відпрацюванні особливостей реалізації різних видів оцінювання /поточного, формувального, проміжного, підсумкового (семестрового, річного)/ в НУШ та специфіці їхнього опису в тексті освітньої програми;

- розкрити особливості методичної роботи з учителями щодо усвідомлення ними механізмів оформлення у Свідоцтві досягнень оновленого формату результатів навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти.

Формувальне оцінювання – це новий спосіб педагогічної взаємодії та ефективний засіб реорганізації структури навчання, спрямованої на дослідження метакогнітивних процесів, які відбуваються у свідомості здобувачів освіти. Його запровадження спрямоване на допомогу учням усвідомити способи досягнення кращих результатів навчання; підтримку навчального поступу всіх без винятку учнів; діагностування їхніх освітніх досягнень на кожному з етапів навчання для того, щоб вчасно виявляти проблеми й запобігати їхньому нашаруванню.

Досвід застосування формувального оцінювання у початковій школі свідчить про суттєвий позитивний вплив даного виду оцінювання на підвищення якості засвоєння дітьми різних, навіть найскладніших для сприйняття, навчальних тем. Однак його запровадження вимагає оновлення алгоритму педагогічної діяльності вчителя базової школи [6, с. 18].

Саме тому організація системної методичної роботи щодо усвідомлення вчителями особливостей запровадження формувального оцінювання під час викладання певної освітньої галузі, використання нових методів і прийомів оцінювальної діяльності та розроблення різних інструментів для самооцінювальної діяльності учнів є дуже важливою й актуальною.

По-друге, говорячи про особливості підготовки управлінської команди до систематизації внутрішньошкільних особливостей оцінювальної діяльності варто відпрацювати алгоритм цілеспрямованої управлінської роботи щодо створення певних організаційних умов, які включатимуть:

1. Розроблення циклограми оцінювальної діяльності (наприклад, у форматі річного плану оцінювання).

2. Визначення форм, змісту та способів реалізації певних видів оцінювальної діяльності та їхнє локальне унормування, зокрема: оцінювання результатів проєктної роботи; захист результатів групової роботи; підходи до оцінювання участі кожного учня у груповій роботі; оптимізація способів вирішення різних нестандартних ситуацій, що виникають під час оцінювання; особливості проведення процедури корекції семестрових/річних результатів навчальних досягнень.

3. Використання сучасних технологій прийняття колективного рішення щодо раціоналізації шкал оформлення освітньої результативності з різних освітніх галузей і навчальних паралелей (цифрові бали, словесне рівневе оцінювання; «зараховано» / «не зараховано» з предметів чи інтегрованих курсів певних освітніх галузей тощо).

У результаті опрацювання описаного тематичного блоку керівники мають усвідомити, як усі визначені вище аспекти описати в підрозділі «Інструментарій оцінювання» освітньої програми. Адже це сприятиме якіснішій реалізації інформаційної політики закладу освіти.

Необхідно ще раз наголосити, що згідно з принципом академічної автономії, затвердженого в Законі України «Про повну загальну середню освіту» (частина третя та четверта статті 10) [4], прийняття рішень щодо реалізації багатьох організаційних аспектів реалізації оцінювальної діяльності є внутрішньою зоною відповідальності кожного закладу загальної середньої освіти, його педагогічної ради та педагогічних працівників.

Тому досить важливим є практична робота з розв'язання життєво орієнтованих проблемних ситуацій, що допоможе керівникам відпрацювати сучасні техніки прийняття колективних рішень, а також обмінятися досвідом вирішення протирічних нестандартних ситуацій, які виникають у процесі систематизації внутрішньошкільних особливостей оцінювальної діяльності.

Аналіз досвіду проєктування річного плану оцінювання у фінських школах [5] допомагає керівникам усвідомити практичне значення й хронологію взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу при реалізації різних етапів оцінювальної діяльності. У результаті цієї освітньої діяльності керівники відпрацьовують уміння розроблення циклограми запровадження оцінювальних заходів, яка може включати терміни й процедури оформлення листів цілепокладання; заповнення учнями листів самооцінювання; проведення проміжного оцінювання; корегування навчальних результатів; виставлення вчителями семестрових оцінок; проведення спільних підсумкових консультацій учителя з учнями та батьками (обговорення результатів і рекомендацій учителів) тощо.

По-третє, ефективнішому функціонуванню внутрішньошкільної оцінювальної діяльності сприятиме підготовка керівників до системного планування аналітичної, методичної та інформаційної роботи в педагогічному колективі.

Із цією метою нами було запропоновано низку практичних групових завдань, виконуючі які учасники тренінгової підготовки могли визначити очікувані результати визначених напрямів роботи та спрогнозувати управлінські задачі їхнього досягнення.

Отже, *система заходів методичної роботи*, яка реалізуватиметься представниками різних професійних спільнот закладу освіти, має бути зорієнтована на визначення базових форм та інструментів поточного формувального й підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів із певної освітньої галузі; обмін досвідом їхнього застосування та удосконалення.

Результатом планування й проведення управлінської організаційно-аналітичної роботи мають стати продуктивні пропозиції представників робочої групи, до складу якої входитимуть учителі з різних освітніх галузей, щодо визначення та узгодження внутрішньошкільних підходів до оцінювальної діяльності в адаптаційному циклі базової середньої освіти.

Реалізація заходів інформаційної роботи зорієнтована на використання різноманітних комунікаційних каналів ознайомлення учнів та їхніх батьків із внутрішньошкільними підходами до оцінювальної діяльності та механізмів співпраці у цьому напрямі всіх суб'єктів освітнього процесу.

Докладніший зразок прогнозування управлінських завдань для реалізації представлених вище напрямів представлено в методичних рекомендаціях працівників кафедри менеджменту освіти та психології КЗ «Запорізький ОІППО» ЗОР [1, с. 46–47].

Результати дослідження. Отже, представлений опис теоретичної та практичної підготовки керівників закладів освіти до вибудовування системи оцінювальної діяльності в умовах запровадження Державного стандарту в адаптаційному циклі базової середньої освіти дозволяє сформувати в учасників тренінгу вміння реалізовувати визначені державою вимоги до системи оцінювання у власному закладі освіти; усвідомлювати власні управлінські задачі щодо оновлення системи оцінювальної діяльності у закладі освіти відповідно до сучасних державних вимог; впевненіше й раціональніше організувати умови для прийняття колективних рішень і вирішення нестандартних ситуацій, які можуть виникати.

Разом з тим, досвід участі управлінської команди на тренінгових заняттях цього модуля сприяє усвідомленню практичного значення необхідності оновлення системи оцінювання для впровадження НУШ у базовій середній освіті у власному закладі освіти; підвищенню рівня професійних компетентностей, спрямованих на ефективне впровадження системи оцінювальної діяльності відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти.

Висновки з даного дослідження. Представлений досвід реалізації визначеного модуля тренінгової програми

може бути корисним для тренерів регіональних закладів післядипломної педагогічної освіти та центрів професійного розвитку педагогічних працівників, які співпрацюють з керівниками закладів загальної середньої освіти на етапі запровадження Державного стандарту в адапційному циклі базової середньої освіти.

Перспективи подальших розвідок. До наступних напрямів подальшого розгляду цієї теми можна віднести: докладніше розкриття організаційних і методичних умов роботи з педагогічним колективом щодо вдосконалення технологій колективної взаємодії оцінювання наскрізних умінь і предметних компетентностей учнів. А також дослідження досвіду управлінців щодо використання цифрових інструментів для раціоналізації процесу індивідуального обговорення з батьками результатів навчальних досягнень учнів і накреслення спільних корекційних заходів щодо їхнього покращення.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Т., Бабко Т., Гревцева Є., Кравченко Т. Особливості управлінської діяльності в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти. *Нова українська школа у базовій середній освіті: впевнені кроки Запорізької області* : наук.-метод. посіб. / відп. ред. Т. Є. Гура ; КЗ «ЗОІППО» ЗОР. Запоріжжя : ЗОІППО, 2022. С. 41–57. URL: https://drive.google.com/file/d/1qwGfMw7AcLrjtt_k-cJZJK3fj3aReYu7/view
2. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОН України від 13.07.2021 №813. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
3. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти : наказ МОН України від 01 квітня 2022 року № 289. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-navchalnih-dosyagnen-uchniv-5-6-klasiv-yaki-zdobuvayut-osvitu-vidpovidno-do-novogo-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti>
4. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
5. Степанова-Камиш А. Формувальне оцінювання: приклади форм, які заповнюють фінські вчителі, діти та їхні батьки. *НУШ. ГО. Сمارт-освіта*. URL: <https://nus.org.ua/articles/formuvalnogo-otsinyuvannya-pryklady-form-yaki-zapovnyuyut-uchyteli-dity-ta-yihni-batky/>

6. Фідкевич О., Богданець-Білоskalенко Н. Нова українська школа: теорія і практика формуального оцінювання у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2020. 96 с.

References

1. Afanasieva, T., Babko, T., Hrevtseva, Ye., & Kravchenko, T. (2022). Osoblyvosti upravlinskoj diialnosti v umovakh realizatsii Derzhavnogo standartu bazovoi serednoi osvity [Peculiarities of managerial activity in the conditions of implementation of the State standard of basic secondary education]. In T. Ye. Hura (Ed.), *Nova ukrainska shkola u bazovii serednii osviti: vpevneni kroky Zaporizkoi oblasti [New Ukrainian school in basic secondary education: confident steps of the Zaporizhzhia region]*: nauk.-metod. posibnyk (pp. 41–57). Zaporizhzhia: ZOIPPO. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1qwGfMw7AcLrjtt_k-cJZJK3fj3aReYu7/view
2. *Pro zatverdzhennia metodychnykh rekomendatsii shchodo otsiniuvannia rezul'tativ navchannia uchniv 1-4 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity [On the approval of methodological recommendations regarding the evaluation of the learning outcomes of students of grades 1-4 of general secondary education institutions]*: nakaz MON Ukrainy vid 13.07.2021 №813. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> [in Ukrainian].
3. *Pro zatverdzhennia metodychnykh rekomendatsii shchodo otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv 5-6 klasiv, yaki zdobuvaiut osvitu vidpovidno do novoho Derzhavnogo standartu bazovoi serednoi osvity [On the approval of methodological recommendations regarding the assessment of educational achievements of students of grades 5-6, who are receiving education in accordance with the new State standard of basic secondary education]*: nakaz MON Ukrainy vid 01 kvitnia 2022 roku № 289. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-navchalnih-dosyagnen-uchniv-5-6-klasiv-yaki-zdobuvayut-osvitu-vidpovidno-do-novogo-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> [in Ukrainian].
4. *Pro povnu zahalnu seredniu osvitu [About complete general secondary education]*: Zakon Ukrainy vid 16 sichnia 2020 r. № 463-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> [in Ukrainian].
5. Stepanova-Kamysh, A. Formuvalne otsiniuvannia: pryklady form, yaki zapovniuiut finski vchyteli, dity ta yikhni batky [Formative assessment: examples of forms completed by Finnish teachers, children and their parents]. *NUSH. HO. Smart-osvita [NUSH. GO. Smart education]*. Retrieved from <https://nus.org.ua/articles/formuvalnogo-otsinyuvannya-pryklady-form-yaki-zapovnyuyut-uchyteli-dity-ta-yihni-batky/> [in Ukrainian].
6. Fidkevych, O., & Bohdanets-Biloskalenko, N. (2020). *Nova ukrainska shkola: teoriia i praktyka formuvalnogo otsiniuvannia u 3-4 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity [New Ukrainian school: theory and practice of formative assessment in 3-4 grades of general secondary education institutions]*: navch.-metod. posib. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 15.11.2022